

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

X. évfolyam. 112. szám
2006. június

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,,”
(*Vörösmarty Mihály*)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívtottan és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből...”

**„Szenténeket zengedezzünk a Szentléleknek,
édes hangon dicsőítsük a teremtést.”**

(*Kísérő ének Pünkösdkor*)

A Pünkösöd ünnepe igazi tavaszünnepe, a megújulás ünnepe. A zsoltár azt mondja a Szentlélekről, hogy megújítja a föld színét. Így kapcsolódik a Szentlélek eljövetele a teremtéshez. Vajon ezt a teremtést, a teremtett világot, környezetünket, melyet Isten ajándékol ránk bízott, meg tudjuk-e becsülni? Nagy itt a felelősségünk, s ebben nem tudunk helytállni igazán a Szentlélek segítségével, ezért száll énekünk Felé!

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon olvasható
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu • magyar.ormeny@t-online.hu

* * *

*Az 1848-49-es forradalom és szabadságharcra emlékezünk Dr. Rádli Tibor ezredes 2004-ben Óbudán,
Czetz János emléktáblája előtt elhangzott alábbi méltatásával*

Czetz János tábornok életének és munkásságának áttekintése

IV. rész

5. Czetz János tábornok élete és tevékenysége Argentínában (1859-1904)

A 37 éves Czetz János családotul érkezett meg a teljes létbizonytalanságba. Argentínában ismét a műszaki pályán találta meg számítását. Kezdetben különböző vasútépítő munkálatokban vett részt, majd megszervezte az ország feltérképezését és erre a célra Paranában térképészeti intézetet alapított.

1865-ben a sors úgy hozta, hogy ott is szükség mutatkozott a katonai szaktudására. Argentína ugyanis háborúba keveredett Paraguay-jal és ekkor, mint az egyik legalapvetőbb fegyvernem, a tüzéség kiképzését kapta feladatul. 1868-ban a kormány megbízatásából megszervezte és kiépítette az ország déli határainak védelmét.

Újra katonai szolgálatba állt és kinevezték az argentin hadsereg ezredesének. Többek között neki kellett kidolgoznia az Indián-ellenes gerillaharc katonai taktikáját. Tüdőbetegsége miatt azonban személyesen már nem tudott részt vállalni a harcokban.

Rövid időre ismét visszatért a polgári életbe és vasútvonalat épített Santa Fétől Geronimoig. Ez a feladat is rendkívüli műszaki teljesítményt igényelt tőle és munkatársaitól egyaránt a különlegesen nehéz te-repviszonyok miatt.

1870-ben már ismét a hadseregben találjuk. Buenos Airesben megalapította Argentína legelső katonai akadémiáját.

Amit nem sikerült megvalósítania hazájában, az a mai napig is az Ő emlékét őrzi a távoli országban. Az intézményt Mészáros Lázár Hadi Főtanodája mintájára szervezte meg és megszakításokkal közel 25 éven át igazgatta. Keze alól került ki az ország katonai és egyben állami felső vezetése is.

Az 1874-ben bekövetkezett katonai puccs után ismét elveszítette katonai állását. Ekkor Parana városába költözött és 10 éven át mérnöki tevékenységet végzett. Elkészítette Ente Rios tartomány első kataszteri felmérését, elsőként megszervezte és irányította az országban a telekkönyvezési munkákat. 1881-ben az erről írt tanulmányával egy kiállításon aranyérmert nyert el. Részt vállalt a távíróhálózat kiépítésében, közben számtant és mértant tanított a tanítóképzőben. Folyamatosan szakírói és fordítói tevékenységet végzett. 1872-ben egy angolból spanyolra fordított katonai főiskolai tankönyvet jelentetett meg. Tagja volt a Nemzeti Kollégium vizsgabizottságának.

1883-ban, a fővárosban működő Topográfiai Intézetben vállalt mérnöki állást. Ekkor út- és vasútépítési terveket készített és mikor tüdő és szembetegsége engedte, maga is részt vett a munkálatok irányításában.

1884-ben ismét visszatért a katonai pályára, és mint vezérkari tiszt egészen 1896-ig, nyugdíjba vonulásáig ellátta az általa alapított *San Martin Katonai Akadémia* igazgatói tisztét.

Hazájával a kapcsolatot *Szongott Kristóf*, az erdélyi örménység neves kutatója révén tartotta, aki az Armenia folyóirat szerkesztőjeként levélben fordult az Argentínában élő tábornokhoz és felkérte a lapban való közreműködésre. Hősünk a haza küldött leveleiben és politikai jellegű publikációiban Európa átalakulásáról és abban Magyarország szerepéről fejtette ki nézeteit. Lefordította és megküldte a lap részére Edmund Maurice angol író könyvéből az erdélyi hadjáratra vonatkozó részeket és hozzákezdett saját emlékiratai megírásához.

A Kolozsvárott megalakult *Országos Történelmi Erekllye Múzeum* is felkérte közreműködésre és felajánlta részére a tiszteletbeli elnöki funkciót. Ekkor Ő az egyedüli élő honvéd tábornok. Már Ő is súlyos beteg, elvesztette mindkét szemének látóképességét. Emlékiratait vejenek diktálta le, aki spanyol nyelven rögzítette az idős tábornok gondolatait.

Czetz János hosszú évek óta tervezte hazalátogatását, ebben azonban rossz egészségi állapota és szerény anyagi viszonyai megakadályozták. 1890-ben meghalt a felesége és egyik lánya is súlyos tüdőbetegségben szenvedett. Az anyagi nehézségek orvoslására a Magyar Kormány 1899. augusztus 1-től havi 2000 korona nyugdíjat folyósított számára, később ezt felemelték 4000 koronára, sőt az akkori miniszterelnök Széll Kálmán ígéretet tett havi 8000 korona biztosítására. Ennek feltétele azonban a hazatérés volt. 1902. nyarára Czetz egészsége annyira megromlott, hogy ennek lehetősége teljesen szertefoszlott.

1904. szeptember 6-án teljesen vakon úgy halt meg, hogy a Székelyföldet még egyszer viszont láthatta volna. Temetésére a Buenos Aires-i *Recoleta* temetőben került sor. Ezen az argentin hadügyminiszter vezetésével felvonultak a fővárosban állomásozó katonai szervezetek parancsnokai. Teljes létszámban megjelentek az osztrák és magyar kolónia tagjai és sírjába helyezték hazája utolsó üzenetét, erdélyi földet, egy havasi gyopár csokrot és az aradi szabadságharcos emlékmű zászlajából egy darabot.

Ezzel véget ért egy az elmúlt évtizedekben, hazánkban méltatlanul elfeledett és kellően nem értékelt élet-pálya.

A mi feladatunk is, hogy Czetz János emlékét ápoljuk és tisztelegjünk a hős katona előtt.

A tények igazolásaként álljanak itt *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész szavai: „*Számos magyar katonahős van, akit nemcsak itthon, hanem világszerte elismerés övez hazája és más nemzet szolgálatában tanúsított helytállásáért, olyanok azonban csak elvétve akadnak, akik előbb Magyarországon ünnepelt hősök voltak, majd az anyanemzet még életükben elfeledte őket, a befogadó nemzet viszont tetteikért mindmáig méltó tisztelettel emlékezik meg róluk.*

E kevesek közé tartozik Czetz János, az 1848-49-es szabadságharc legfiatalabb honvédtábornoka, aki 100 éve halt meg az argentin fővárosban, Buenos Airesben. ”

Hálásak lehetünk azoknak a kutatóknak, akik nem hagyták kialudni Czetz János emlékének tüzét. Közülük is különös köszönet illeti *Dr. Petri Edit* személyét, aki a HM Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ gondozásában, 1991-ben könyvet jelentetett meg Czetz János életéről. Dicséret illeti a volt Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola Parancsnokságát, a Bolyai János Honvéd Sportegyesület Tiszti Vívó

Klubját és a Bolyai János Honvéd Alapítvány kuratóriumát is azért, hogy évekkel ezelőtt felvették a kapcsolatot a magyar tábornok által Buenos Aires-ben alapított tisztképző intézmény parancsnokával és kölcsönösen egy-egy korhú karddal, ajándékozták meg egymás intézményeit.

A Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola részére küldött kard pengéjére kerül felvítésre minden évben a Tiszti Vívóklub által rendezett Czetz János párbajtőr verseny győztesének neve.

Továbbá meg kell említenünk a III. kerületi Önkormányzati Testületet, akik utcát neveztek el Czetz Jánosról, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet, valamint az Óbudai Örmény Kisebbségi Önkormányzatot, akik 1997-ben az emléktáblát létesítették. Ettől az évtől hagyományteremtő szándékkal minden évben június 8-án, a két nemzet hőségének születésnapján elhelyezzük a megemlékezés és tisztelet koszorúját a III. kerület, Czetz János utca és Mátyás Király út kereszteződésében lévő épület falán lévő emléktáblánál. Czetz János is azon hősök közé tartozik, akikre teljes mértékben illenek **Benedek Elek** alábbi gondolatai: „*Aki embernek igazi ember, hazafinak igazi hazafi volt, aki tudott hevülni nemes eszményekért; igaz lélekkel, ereje, tehetsége legjavával haladt a legfőbb cél felé, mely nem lehet más e hazának üdve, boldogsága; aki e hazáért élt, dolgozott, nagyokat cselekedett szóval, tollal, karddal, vésővel, ecsettel, s ha világi hatalom volt a kezében, e hatalommal a nép javát munkálta mindig: hely illeti a nagy magyarok Panteonjában.*”

Vége

Felhasznált irodalom

Dr. Petri Edit: Czetz János. HM Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1991.

Dr. Kedves Gyula: Két nemzet hőse. Magyar Honvéd. 2004. szept. 3. XV. évf. 36 sz.

Dr. Rádi Tibor: Idézetek gyűjteménye. Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola. Budapest, 1998.

Ács Tivadar: Magyarok az észak-amerikai polgárháborúban. Budapest, 1964.

* * *

Körmendy Zsuzsanna

Megbízhatatlanok

Kilencvenegy éve kezdődött meg az örmény népirtás

2. rész

Senki nem marad ki az áttekintésből: sem Hitler, sem Sztálin, sem Amerika, sem Japán, sem a volt Jugoszlávia. És hogy témánkhoz visszakanyarodjunk: sok új szempontot ad a könyv az örmény népirtás értékeléséhez is. Mivel a törökök máig nem ismerik el a népirtás tényét, levéltáraik nem kutathatók szabadon. Tankönyvekben az egymillió-kétszázézer örmény áldozatból 300 ezret ismernek el, de őket is leginkább csak úgy, mint a háború áldozatait. Nem tudom, idézik-e a tankönyvek Abdul-Hamid szultán mondatát, miszerint „*az örménykérdéstől úgy szabadulunk meg, hogy megszabadulunk az örményektől*”. Bizony, Németországban vagy Ausztriában azért jár börtön, ha valaki tagadja a holokausztot, Törökországban meg azt vonják felelősségre, aki elismeri az örmény népirtást ...

Orhan Pamuk török író a minap lemondta németországi körútját: török nacionalisták halálosan megfenyegették, amiért az 1915-ös genocídiumra utalva egymillió örmény kiirtásáról beszélt. Nem gondolom, hogy a magyar újságolvasók döntik el Brüsszel helyett azt, hogy európai mércét állítunk Törökország elé, vagy lesüllyedünk a Pamuk ellen hecckampányt indító török nacionalisták szintjére. De az unióhoz tartozás megerősítheti bennünk azt a polgárjogot, hogy bizonyos kérdéseket újragondoljunk, és szívós türelemmel újragondoltassunk másokkal is.

Az örmények sorsáról nagyon sokat megtudhatunk a szemtanúktól, a megmenekültek vallomásaiból, följegyzéseiből, korabeli diplomáciai iratokból, történész munkákból, de az évek múlásával egyre kevesebb a szem- és a kortanú, s inkább csak a túlélők leszármazottai révén tájékozódhatunk. Kálváriájuk az 1915. április 24-én Konstantinápolyban elindított nagy razziaival kezdődött. Tudatos lehetett az, hogy nem találomra történtek a letartóztatások, hanem célzottan a törökországi örmény értelmiségre irányultak. Az értelmiség lefejezése (sajnos, ez itt olyannyira nem szókép, hogy elrettentésül még ki is állították közszemlére a testtől elválasztott fejeket) azonban csak a kezdet volt. „*Két nap leforgása alatt 2345 személyt tartóztatnak le Konstantinápolyban: újságírókat, orvosokat, ügyvédeket, papokat, csupa olyan köztisztviselőnek számítottak*” - olvassuk a szerzőpáros könyvében. Hivatalosan a törökök azt közölték, hogy ők csak távol akarják tartani a fronttól a „megbízhatatlanokat”, ezért telepítik az örményeket az ország belse-